

AdvaCenter مرکز أدفا

מרכז אדוה

מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל

**אל נא בפאניקה,
לא לפגוע ביסודות ארוכי הטווח של המדיניות**

ד"ר שלמה סבירסקי

מרכז אדוה

לא קטטרופה אלא ניהול לא נכון

ישראל אינה מצויה בקטטרופה כלכלית.

הגירעון תפח בין השאר בגלל התנהלות לא נכונה – המעבר לתקציב דו-שנתי, שמנע התמודדות בזמן אמת עם הירידה בהכנסות ממסים.

ב-2002-2003, ברקע הקיצוצים התקציביים חסרי-התקדים עמדה גם כן התנהלות לא נכונה של ההנהגה: נגיד בנק ישראל התחייב להוריד את הריבית בתנאי ששר האוצר יגיש תקציב קטן מהמתוכנן; שר האוצר לא עמד בהתחייבותו והנגיד, בפאניקה, הקפיץ את הריבית, מה שיצר משבר אמון ואווירה נוחה לקיצוצים.

הוראות שעה, לא שינוי מדיניות

לפני מספר שנים עלו מי הנהרות במרכז אירופה וגרמו להצפות גדולות, שהצריכו הוצאות ממשלתיות גדולות.

ממשלת גרמניה החליטה לגייס כספי חירום – בעיקר, העלאת מס החברות באמצעות הוראת שעה.

ממשלת גרמניה נמנעה מפגיעה ביסודות ארוכי-הטווח של המדיניות התקציבית: שכר, קצבאות, השירותים החברתיים.

לא לפגוע ביסודות המדיניות

ב-2002-2003, הממשלה ניצלה את המשבר הפיסקלי כדי לקדם מדיניות שמרנית נוסח ת'אצ'ר ובעיקר:

1. קיצוצים חסרי-תקדים במערך קצבאות הביטוח הלאומי, שהקפיצו את שיעור העוני בישראל;

2. מכירת קרנות הפנסיה לחברות ביטוח, שפגעו בחסכון הפנסיוני של מאות אלפי עובדות ועובדים.

הפעם, יש להימנע מצעדים שכאלה. ממשלה צריכה לשדר יציבות ודאגה לאזרח – ולא להתייחס לאזרחים כאל חבורת נצלנים וסחטנים.

לא לפגוע במערכת השכר,

במערכת הביטוח הלאומי ובשירותים החברתיים

שלושת אלה צריכים להיות מרכיבים של התחייבות מדינתית ארוכת טווח. בכל השלושה יש להציב יעדי שיפור ארוכי טווח – ולדבוק בהם גם בעיתות משבר שאינן קטסטרופלי. יש לזכור:

קרוב לשני-שלישים מהשכירים משתכרים לא יותר מכ-6,000 ש"ח;

רמת הקצבאות בישראל נמוכה – וגם בלתי יציבה: קצבאות הילדים, למשל, הפכו למעין משחק יו-יו, שפוגע בעשרות אלפי משפחות;

שני-שלישים מקבוצת גילאי 17 אינם מגיעים כיום ללימודים אקדמיים.

מה כן?

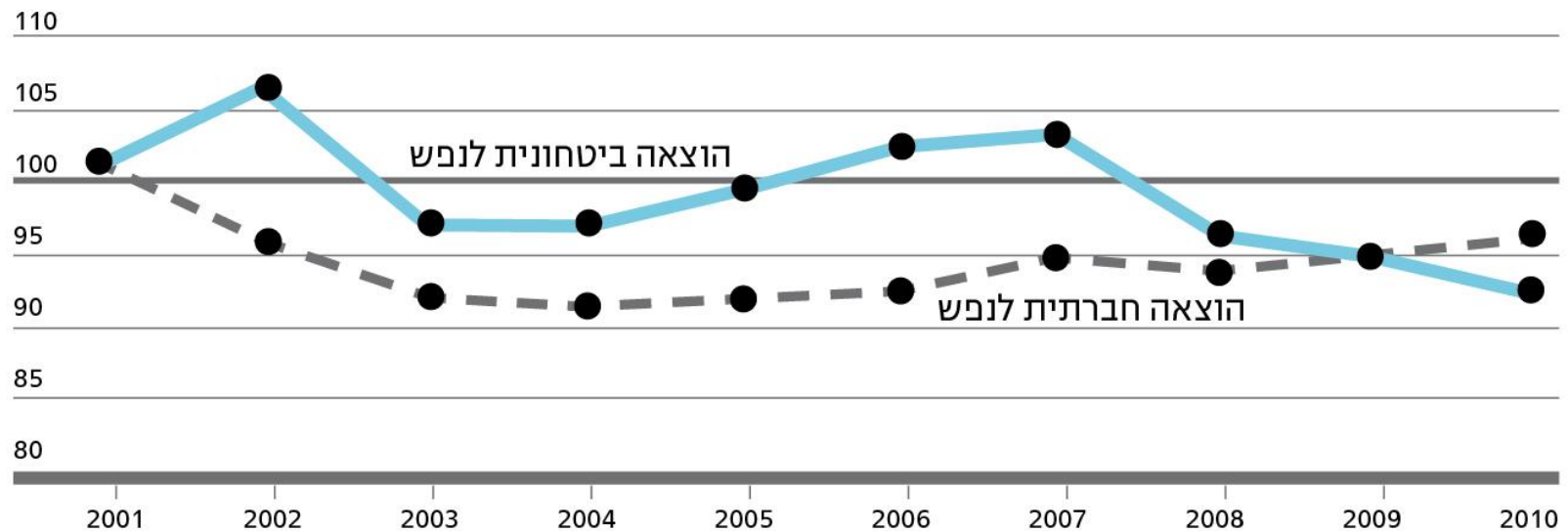
- תקציב הביטחון, שברוב העשור הקודם גדל יותר מן התקציבים החברתיים, יכול לקטון בשנים הקרובות, על רקע היחלשות ארוכת-טווח של מרבית שכנותינו;
- ניתן לדחות בשנה-שנתיים פרויקטים תשתיתיים, כדוגמת פרויקטים של תשתיות תחבורה;
- אפשר להקטין הוצאות עודפות בהתנחלויות, כדוגמת מענקי איזון מוגדלים, הקלות מס וסיבסוד-יתר של שירותים חברתיים;
- יש להגדיל את מיסוי התאגידים ולהנהיג מיסוי עושר, ולו בהוראות שעה. הגידול הרב בנכסים הפיננסיים בישראל לא הוליד הכנסות גדולות יותר של המדינה ממסים.

הוצאה חברתית וביטחונית לנפש, 2010-2001

מדד 2001=100

הוצאה חברתית וביטחונית לנפש

100=2001 • 2010-2001

בישראל יש כיום עושר גדול מאי פעם בעבר

איך אנחנו יודעים?

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס) מפרסמת מידע על מה שקרוי "הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור". מדובר בסך המזומנים, הפקדונות (כולל תכניות חסכון, חשבונות מט"ח, קרנות פנסיה, קופות גמל וקרנות השתלמות), האג"חים הסחירים והמניות שבידי משקי הבית ובידי המגזר העסקי.^{1,2}

ב-1995 עמד ערך כל הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור על 867 מיליארד ש"ח (במחירי 2010). ב-2010 הוא עלה ל-2.6 טריליון ש"ח - גידול של פי 3.³

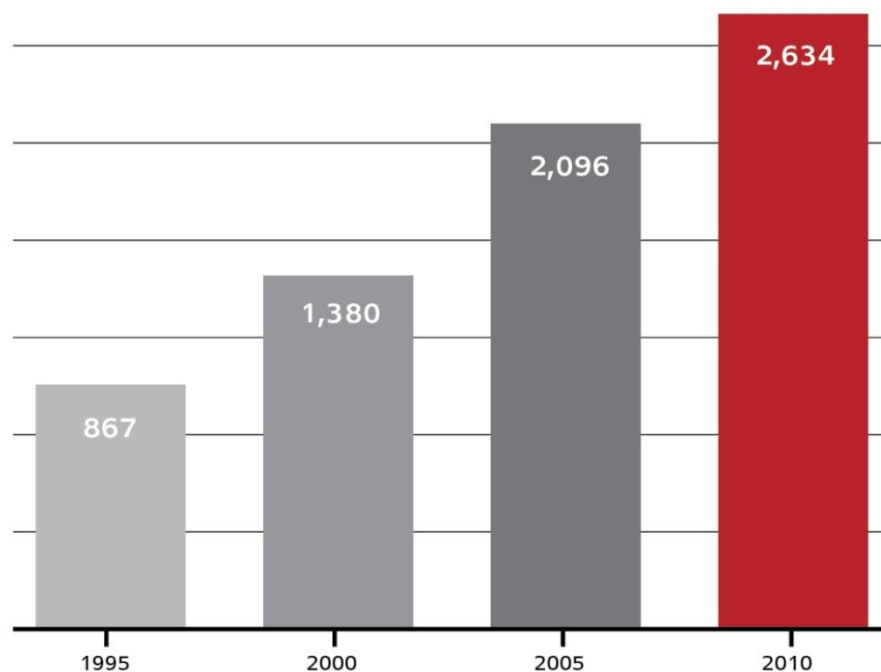
הנתון הזה מעלה שלוש שאלות, שהעניין בהן גדל לאחרונה על רקע המחאה החברתית:

1. כיצד מתחלק העושר החדש?
2. האם העושר החדש מגדיל את הכנסות המדינה ממסים (ובכך מגדיל את יכולות המדינה להרחיב ולשדרג את שירותיה)?
3. האם העושר החדש מושקע בכלכלה הריאלית - זאת אומרת, ביצירת נכסים חדשים ומקומות עבודה חדשים?

1 לא כולל ממשלה, בנק ישראל, בנקים מסחריים, בנקים למשכנתאות והשקעות של תושבי חוץ. למרבה הצער, לא ניתן להפריד את הנכסים הפיננסיים שבידי משקי הבית מאלה שבידי תאגידים; שיחה עם הנב' צביה ארדמן מבנק ישראל, 17.7.2012.
2 דגישה כי מדובר בנכסים פיננסיים בלבד, לא כולל נכסים כדוגמת בתים, קרקעות, מפעלים או פטנטים.
3 הערך השוטף של הנכסים הפיננסיים מושפע מתודות פיננסיות, כמו שינויים במחירי המניות הנסחרות בבורסה. כך, למשל, בזמן המשבר הפיננסי שפרץ ב-2008 ירד ערך הנכסים הפיננסיים, ומאוחר יותר שב ועלה.

סך הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור בישראל, 2010-1995

במיליארדי ש"ח, במחירי 2010

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן הלמ"ס), שנתון סטטיסטי לישראל 2011, לוח 17.1.

העושר החדש אינו מגדיל במידה הראויה את הכנסות המדינה ממסים

2

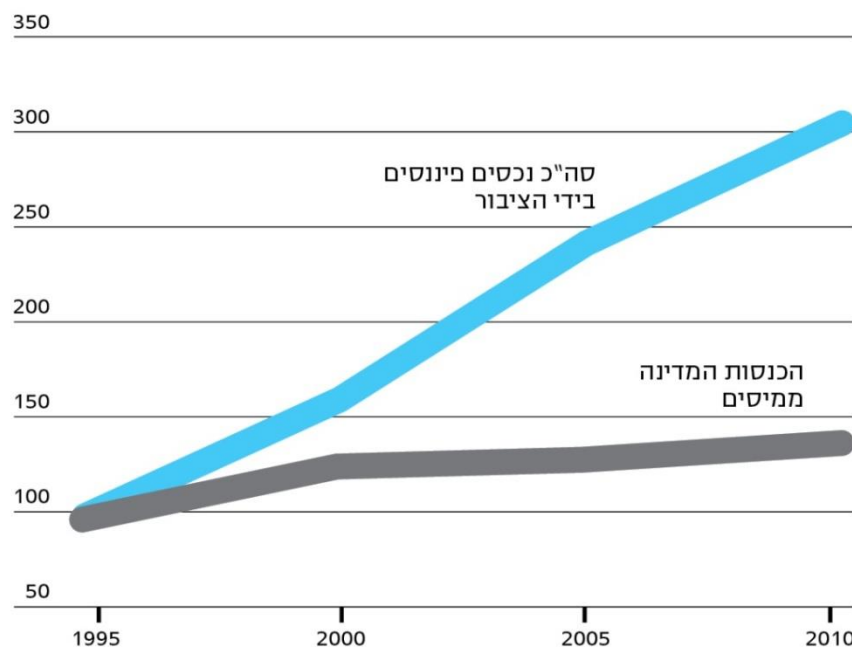
עושר חדש עשוי לשאת בשורה לכלל האוכלוסייה, במידה והוא מגדיל את הכנסות המדינה ממסים ובכך מאפשר למדינה לממן יותר שירותים ליותר תושבים וברמה גבוהה יותר.

התרשים שממין מראה בבירור כי לא זה מה שקרה בישראל: בעוד שערך הנכסים הפיננסיים שבידי הציבור גדל בין 1995 ל-2010 פי 3, סך הכנסות המדינה ממסים גדל פי 1.4. ישראל, כמו מדינות רבות אחרות, "אינה יודעת" ואולי גם אינה רוצה למסות את ההון במלוא השיעורים המקובלים בתחומי מיסוי אחרים, כדוגמת מיסוי השכר. ועוד:

1. בישראל אין מס עיזבון ואין מס ירושה.
2. ב-2003 הופחתו מס ההכנסה ומס החברות. הפחתת מס ההכנסה היטיבה מאוד עם בעלי שכר גבוה, הן כיוון שהותירה בידיהם חלק גדול יותר משכרם והן כיוון שהפחיתה את המס על הפרשותיהם לחסכון פנסיוני. לעומת זאת, ב-2003 הוטל לראשונה מס על ריווחי הון בבורסה.
3. מס החברות, לא זו בלבד שהוא הופחת אלא שהחברות הגדולות במשק משלמות בפועל הרבה פחות מן השיעור הקבוע בחוק.

השינוי בנכסים הפיננסיים שבידי הציבור בישראל והשינוי בהכנסות המדינה ממסים, 1995-2010

מדד 1995=100

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2011; משרד האוצר, מינהל הכנסות המדינה, דו"ח שנתי, שנים שונות.